Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

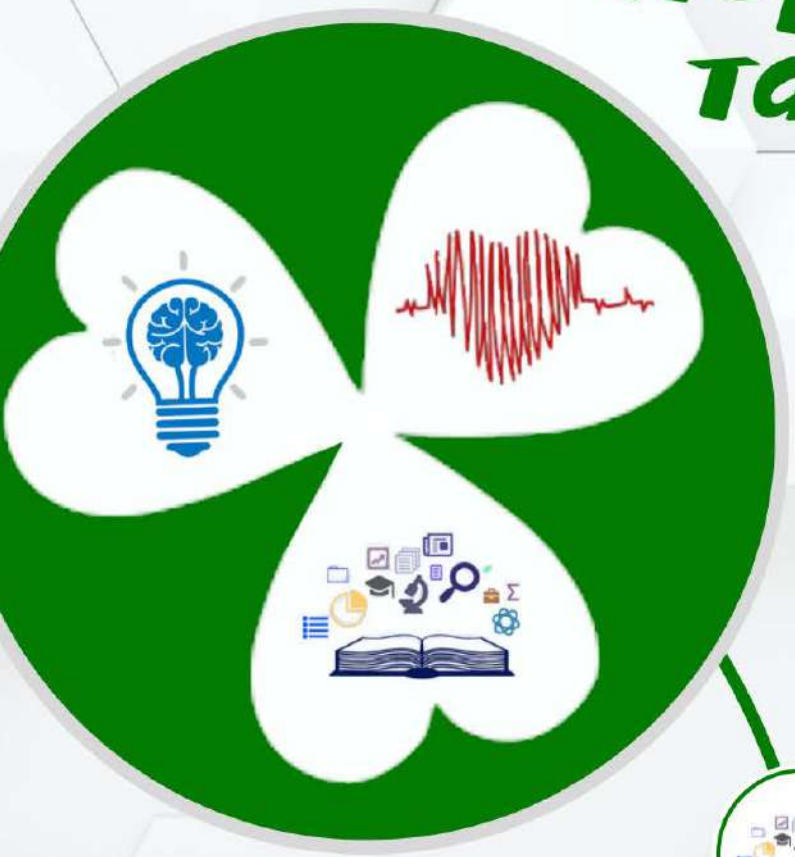

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

№4(22) 2023

Громадська наукова організація
«Система здорового довголіття в мегаполісі»

Видавнича група «Наукові перспективи»

Громадська організація «Християнська академія
педагогічних наук України»

Громадська організація «Всеукраїнська асоціація
педагогів і психологів з духовно-морального виховання»

за сприяння КНП "Клінічна лікарня No15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 4(22) 2023

Київ – 2023

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Public organization "Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of Spiritual and Moral Education"

with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of Natalia Kalinovska

"Prospects and innovations of science"

(Series" Pedagogy ", Series" Psychology ", Series" Medicine ")

Issue № 4(22) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-4(22)

«Перспективи та інновації науки (Рубрика «Медицина»)»: журнал. 2023. № 4(22) 2023. С. 557

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.02.2023, № 4/2-23)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

Жукова Ірина Віталіївна — кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», виконавчий директор президії громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартєнєва Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України,почесний академік Національної академії педагогічних наук України , завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвожьджєвіч Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
11. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)
12. Гудзь Наталія Іванівна - доктор фармацевтичних наук, професор, ад'юкт кафедри фармації і екологічної хімії Опольського університету, доцент кафедри технології ліків та біофармації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, Україна)
13. Гуменникова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
14. Дерстуганова Наталя Вікторівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (Запоріжжя, Україна)
15. Долгова Олена Миколаївна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
16. Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
17. Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
18. Інжиєвська Леся Анатоліївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)

19. Іванська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
20. Кардаш Оксана Любомирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інститут автоматики, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
21. Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
22. Коваль Галина Миколаївна - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
23. Ковальчук Анна Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
24. Корнієнко Петро Сергійович - доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з коледжами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
25. Кравчук Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
26. Кравчук Людмила Степанівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інститут соціальних технологій Університет «Україна» (Хмельницький, Україна)
27. Крайник Григорій Сергійович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)
28. Левков Анатолій Анатолійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна)
29. Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
30. Лисенко Дмитро Андрійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Вінницького національного медичного університету (Вінниця, Україна)
31. Лич (Назарук) Оксана Миколаївна - доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
32. Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
33. Мальцев Дмитро Валерійович кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
34. Марушева Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
35. Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна)
36. Мідельський Сергій Людвигович – професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)
37. Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
38. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
39. Мочалов Юрій Олександрович - доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
40. Нікульчев Микола Олександрович – доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри філософії НУ «ОМА» (Одеса, Одеська область, Україна)
41. Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна)
42. Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
43. Попель Оксана Василівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземної філології Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)
44. Приходькіна Наталія Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
45. Прокоф'єва Марина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університет (Київ, Україна)
46. Сирник Ярослав - доцент кафедри антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
47. Трушкіна Наталія Валеріївна - кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
48. Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
49. Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
50. Чаусова Тетяна Володимирівна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
51. Черська Марія Сергіївна - доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
52. Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
53. Шевченко Валерія Геннадіївна - кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії #2 Одеського національного медичного університету (Одеса, Україна)
54. Яковицька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

© автори статей, 2023
© Видавнича група «Наукові перспективи», 2023

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(22) 2023

Шановні колеги!
Слава Україні! Героям Слава!

Вітаю колектив журналу «Перспективи та інновації науки» із виходом його чергового номера.

За відносно невеликий період часу, журналу вдалося створити власний пізнаваний стиль, завоювати визнання читачів.

Видання демонструє об'єктивний і виважений підхід до аналізу історико-педагогічних *подій*, психологічних явищ і медичних фактів, високий теоретичний рівень викладу матеріалу, користується заслуженим авторитетом серед науковців.

Опубліковані в журналі матеріали вигідно відрізняють глибокий аналіз і неупередженість оцінок.

У № 4(22) 2023 ви познайомитеся із аспектами щодо: аналізу психолого-педагогічної допомоги дітям з порушеннями психофізичного розвитку під час війни; вивчення особливостей формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх юристів; представлення теоретичних основ професійної співпраці педагогічних фахівців в умовах інклюзивної освіти; охарактеризування сутності інтегративного підходу, дидактичних засад його реалізації в шкільній природничій освіті зарубіжжя, України та ін.

Бажаю удачі, здоров'я, творчого натхнення, збільшення тиражу, нових передплатників, оригінальних ідей, свіжих і яскравих рішень!

З повагою,

голова редакційної колегії,
директор Видавничої групи «Наукові перспективи»,
кандидат наук з державного управління, доцент,
Лауреат премії Президента України для молодих учених,
Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим ***Ірина ЖУКОВА***

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(22) 2023

Шановні друзі!

Сердечно вітаю голову редакційної колегії, головного редактора, засновників, редакційну колегію та авторів із виходом 22-го випуску авторитетного, фахового із педагогіки, психології видання “Перспективи та інновації науки”.

Уважно стежу за Вашим виданням, тому знаю, що у кожному із його випусків — обговорення найбільш нагальних проблем теорії та практики психології, педагогіки та медицини в Україні, за кордоном, безліч піднятих і успішно вирішених за допомогою видання теоретичних питань суспільного розвитку.

Так тримати, ще більш впевнено йти до сотого і тисячного номерів!

Хай процвітає видання, зростає зацікавленість читача!

Успішної і плідної роботи, нових ідей і звершень!

Слава Україні! Героям Слава!

З повагою,

Підполковник Головного управління Військової
служби правопорядку Збройних Сил України,
Проректор Національного авіаційного університету,
доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України **Євген РОМАНЕНКО**

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(22) 2023

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Педагогіка»

Depchynska I.A. 12
STATE OF DEVELOPMENT OF FOLK SCHOOLS AND ANALYSIS OF THE CONTENT OF SOME SUBJECTS IN PRIMARY SCHOOLS OF PIDKARPATSKA RUS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Атаманчук П.С., Атаманчук В.П. 26
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ІНДИВІДА В УМОВАХ STEM-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ СУЧАСНОЇ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ОСВІТИ

Бурчак Л.В. 41
РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ЗАСОБАМИ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гмиріна С.В., Ланіна Т.О., Гузь А.В. 50
ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ АРТИСТІВ-ВОКАЛІСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ СОЛЬНОГО СПІВУ

Гринь О.Р., Гринь А.Р. 60
ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ОСОБИСТІСНІ РЕСУРСИ ВІДНОВЛЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ СПОРТСМЕНІВ ПІСЛЯ ТРАВМ

Дунаєвська О.Ф., Луцак І.В., Умінська К.А., Зубрицька Л.О., Довженко Л.В., Зубрицька Т.Р., Шляніна А.В., Муленко С.М., Бур`янова В.В. 71
СТУДЕНТСЬКІ НАУКОВІ ГУРТКИ ЯК АКТИВНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Дячук П.В. 85
ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРОВІДНИЙ ПРИНЦИП ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ ЗАКОРДОНОМ ТА В УКРАЇНІ

Заїка О.Я. 97
ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Заярна І.С., Юзефович К.А. 108
ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Іванова В.В., Попович О.М. 119
РОЗВИТОК СЕНСОРНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ

Іващук О.В., Іващук Д.О. 130
МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ НАВИЧОК ВИКОРИСТАННЯ ЛАТИНСЬКИХ КВАДРАТІВ ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ МЕДИЧНОГО ЕКСПЕРЕМЕНТУ

Козіброцький С.П., Северіна Л.Є., Денисенко Н.Г., Захожа Н.Я., Захожий В.В. 138
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ РУХОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПОЗАКЛАСНІЙ ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Косенко Ю.М., Ковальова Г.В. 151
РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙМАННЯ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗАСОБОМ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Ляшкевич А.І., Марусич О.О., Шавель Х.Є. 163
АДАПТАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Малишевська І.А. 174
ПРОФЕСІЙНА СПІВПРАЦЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Маляр Л.В., Чейпеш І.В., Кухта М.І. 186
ДИДАКТИЧНО-ВИХОВНА ЦІННІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Мовчан Л.В., Чучмій І.І. 198
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ В АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Огірко О.В., Огірко М.О. 206
ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ЕНЦИКЛІЦІ “LAUDATO SI”

Олійник Н.А., Імбер В.І., Комарівська Н.О. 218
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Петрикова О.П., Леонтієва С.Л. 229
МІСЦЕ МУЗИЧНОГО СПРИЙМАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ

Подановська Г.В.,Пеленська Н.Р. 242
ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ОСНОВІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ УРОКІВ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ТА РОБОТИ З КНИЖКОЮ

Рогачевський О.П., Онищенко В.І., Єгоренко О.С., Первак М.П., Караконстантин Д.Ф., Добровольський А.Л., Черемних Г.І., Белозерцева-Баранова Ю.Є. 255
ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕТОДИКИ HYBRIDLAB В ПРОВЕДЕННІ ТРЕНІНГІВ З ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Савченко О.О., Ейвазова І.В. 268
ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕБАТІВ ЯК НАВЧАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ

Санівський О.М., Циганок О.О. 284
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Сірант Н.П., Токова Л.П. 293
ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ЗАОЩАДЛИВОСТІ ТА ПОВОДЖЕННЯ З ГРОШИМА НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Хмелівська С.І., Холод І.В., Лемик І.М. 305
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Шулигіна Р.А. 318
ВПЛИВ СУЧАСНОГО МЕДІАКОНТЕНТУ НА ФОРМУВАННЯ РОВЕСНИЦЬКИХ СТОСУНКІВ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ: ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

СЕРІЯ «Психологія»

Babchuk O.H. 336
SOCIAL INTELLIGENCE OF PERSONS WITH DIFFERENT LEVELS OF EMOTIONAL STABILITY

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(22) 2023

Блінов О.А., Демидюк Ю.Ф., Зубко М.В., Ковальова С.П., Маслюк К.І. 345
ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ТРЕНІНГОВОЇ РОБОТИ» З МАЙБУТНІМИ СОЦІАЛЬНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Бровченко А.К., Хижняк М.В. 357
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ПСИХОТРАВМИ ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Володарська Н.Д. 371
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСНИХ МЕХАНІЗМІВ ОСОБИСТОСТІ В ПСИХОТЕРАПІЇ ТРАВМИ

Дрозд О.В., Михайловська А.В. 384
ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПОДРУЖНІХ ПАРАХ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ В ІТ-ІНДУСТРІЇ

Дрозд О.В., Татаренко О.О. 393
ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА СІМЕЙ ВІЙСЬКОВИХ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВОСТЯМИ У РОЗВИТКУ

Дячок О.В. 403
ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СЕРЕДОВИЩНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Завірюха В.В., Лавриненко Д.Г. 417
ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ СТРАТЕГІЙ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ ТА КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Коломієць Т.В., Перчик Г.Б., Трохимчук В.А. 427
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІНЦЯ

Коляда Н.В., Золотар Є.В. 440
КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ТА МЕХАНІЗМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ У СТУДЕНТІВ ІЗ РІЗНИМ РІВНЕМ АНТИЦИПАЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ

Корват Л.В. 449
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КЕЙС-МЕТОДУ У ФОРМУВАННІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

Лісовенко А.Ф., Третьякова Т.М., Цільмак О.М. 460
ЧИННИКИ ПРОКРАСТИНАЦІЇ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ПСИХОЛОГІЧНИМ БЛАГОПОЛУЧЧЯМ ОСОБИСТОСТІ

Опанасенко Л.А., Іванець О.О. 473
ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОГО КОМПОНЕНТУ ГОТОВНОСТІ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ПРОБЛЕМОЮ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Опанасенко Л.А., Сіткова К.О. 486
ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ЖІНКИ-МАТЕРІ ДО НОВИХ СТОСУНКІВ ПІСЛЯ РОЗЛУЧЕННЯ

Павленко Т.В. 500
ОПИТУВАЛЬНИК «ДІАГНОСТИКА ДОВЕРБАЛЬНИХ ТРАВМ ЗГІДНО МЕТОДУ ПСИХОТЕРАПІЇ «Я-РЕКОНСТРУКЦІЯ» ((ДДТ.ЯР)»

Розіна І.В. 510
ОСОБИСТІСНІ ТА ЕМОЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ

Санніков О.І., Максименко Л.В. 521
ПРОФЕСІОНАЛІЗМ: ПАРАДОКСИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Хлівна О.М. 537
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СЕНС ТРЕНІНГУ ЯК ГРУПОВОЇ РОБОТИ В КОНЦЕПТУАЛЬНИХ МОДЕЛЯХ ПСИХОТЕРАПІЇ ОСОБИСТОСТІ

СЕРІЯ «Освітні технології»

Мороз В.В. 546
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(22) 2023

УДК 378.147:81’25(075)

https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-4(22)-305-317

Хмелівська Світлана Іванівна кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри іноземних мов, Поліський національний університет, Старий бульвар, 7, м. Житомир, 10002, https://orcid.org/0000-0002-3394-4468

Холод Інна Володимирівна доктор філософії (філологія), старший викладач кафедри української та іноземних мов, Вінницький національний аграрний університет, вул. Сонячна, 3, м. Вінниця, 21008, https://orcid.org/0000-0003-1748-936X

Лемик Ірина Михайлівна старший викладач кафедри філології, ЗВО «Український католицький університет», вул. Іларіона Свєнціцького, 17, м. Львів, 79000, https://orcid.org/0000-0001-7462-0892

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Анотація. За останні півстоліття перекладознавство остаточно закріпилось у статусі окремої академічної галузі в усьому світі. І в останні роки кількість академічних закладів, які пропонують навчання перекладу, зросла разом зі збільшенням попиту на перекладачів та педагогів, здатних виступати теоретиками й практиками – як інструктори майбутніх перекладачів. Навчання перекладу – це складний процес набуття перекладацьких компетенцій, котрі до того ж постійно оновлюються з огляду на технічний прогрес людства та розширення царини застосування перекладних текстів для обслуговування низки сфер діяльності людини 21-го століття. Метою представленої розвідки є дослідження спектру наявних інноваційних технологій навчання майбутніх перекладачів та окреслення особливостей їх застосування для фахової підготовки спеціалістів лінгвістичної ніші, здатних якісно забезпечувати широку парадигму перекладацьких запитів роботодавців епохи діджиталізації. Дослідження, спрямовані на виявлення тенденцій розвитку технологій навчання перекладу, мають зосередитися на відповідності професійної підготовки перекладачів галузевим тенденціям, а процес проєктування освітньої діяльності майбутніх перекладачів повинен сприяти гнучкому реагуванню на сучасні виклики. З огляду на те, що одним із основних інструментів перекладача в сучасних умовах є системи автоматизованого перекладу, зміст і організація навчання майбутніх перекладачів повинні забезпечувати їх якісну підготовку в аспекті опанування актуального програмно-комп’ютерного для забезпечення роботи кваліфікованого

перекладача. Аналіз літератури з теми актуалізував такі технологічні підходи до забезпечення формування релевантного набору компетенцій перекладача, як технології подкастингу, проєктне навчання, використання новітніх освітніх платформ (напр., Sanako Connect), технології соціально-психологічних тренінгів та використання імерсивних технологій тощо. У статті виокремлено й акцентовано на технологіях навчання перекладачів технік машинного та автоматизованого перекладу, технологію перекладацьких трансформацій, а також технологію «інтегрований щоденник перекладача». Подальші розвідки з теми доцільно організувати у звуженому емпіричному ракурсі, дослідивши, скажімо, особливості та ефективність використання технології «інтегрований щоденник перекладача».

Ключові слова: інноваційні технології, перекладацька діяльність, компетенції перекладача, машинний переклад, перекладацькі трансформації, майбутні перекладачі, заклад вищої освіти.

Khmelivska Svitlana Ivanivna Candidate of Pedagogic Sciences, Docent, Lecturer of the Department of Foreign Languages, Polissia National University, Staryi Bulvar, 7, Zhytomyr, 10002, https://orcid.org/0000-0002-3394-4468

Kholod Inna Volodymyrivna Doctor of Philosophy (Philology), Senior Lecturer of the Department of Ukrainian and Foreign Languages, Vinnytsia National Agrarian University, Sonyachna St., 3, Vinnytsia, 21008, https://orcid.org/0000-0003-1748-936X

Lemyk Iryna Mykhailivna Senior Lecturer of the Department of Philology, Ukrainian Catholic University, Ilariona Sventsitskoho St., 17, Lviv, 79000, https://orcid.org/0000-0001-7462-0892

INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR TRAINING FUTURE TRANSLATORS

Abstract. Over the past half century, translation studies has established itself as a separate academic field all over the world. In addition, in recent years, the number of academic institutions offering translation training has grown along with the increased demand for translators and educators who are able to act as theoreticians and practitioners – as instructors of future translators. Teaching translation is a complex process of acquiring translation competences, which, moreover, are constantly updated in view of the technical progress of mankind and the expansion of the scope of the application of translated texts to serve a number of spheres of human activity in the 21st century. The purpose of the presented intelligence is to study the range of available innovative technologies for training future translators and outline the specifics of their application for the professional

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(22) 2023

training of translators capable of qualitatively providing a broad paradigm of translation requests of employers in the era of digitalization. Research aimed at identifying trends in the development of translation training technologies should focus on the correspondence of professional training of translators to industry trends, and the process of designing the educational activities of future translators should contribute to a flexible response to modern challenges. Given the fact that one of the translator's main tools in modern conditions are automated translation systems, the content and organization of the training of future translators should ensure their high-quality training in the aspect of mastering current software and computer support for the work of a qualified translator. The analysis of the literature on the topic actualized such technological approaches to ensuring the formation of a relevant set of translator competencies as podcasting technologies, project-based learning, the use of the latest educational platforms (e.g., Sanako Connect), social-psychological training technologies, and the use of immersive technologies, etc. The article highlights and emphasizes the technologies of training translators, the techniques of machine and automated translation, the technology of translation transformations, as well as the technology “integrated translator's diary”. the article highlights the technologies of training translators in machine and automated translation, the technology of translation transformations, as well as the technology “integrated translator’s diary”. It is advisable to organize further research on the topic in a narrowed empirical perspective, by examining, for example, the features and effectiveness of using the “integrated translator's diary” technology.

Keywords: innovative technologies, translation activity, translator competencies, machine translation, translation transformations, future translators, higher education institution.

Постановка проблеми. Переклад є унікальним способом використання мови. Здатність перекладати тексти залучає структури знань, які зазвичай не вважаються частиною суто навичок двомовності. Хоча когнітивна основа професійного перекладу може випливати з когнітивних навичок, якими користуються двомовні та багатомовні, для здійснення перекладу очевидно необхідними є також інші, специфічні, когнітивні побудови. Навіть поверхові спостереження за процесом перекладу емпірично показують, що перекладачі мобілізують дуже різноманітні міждисциплінарні навички та знання для виконання своїх завдань: знання мов, предметні та реальні знання, дослідницькі навички, когнітивні якості, такі як креативність і стратегії вирішення проблем. Саме тому в Хартії перекладачів (англ. *The Translator’s Charter*), котра була схвалена Всесвітнім конгресом у Дубровнику в 1963 році та змінена в Осло 9 липня 1994 року, Міжнародна федерація перекладачів (FIT) зазначила, що «переклад утвердився як постійна, універсальна та необхідна діяльність у сучасному світі, що уможливлює інтелектуальний і матеріальний обмін між націями, сприяє кращому взаєморозумінню між

людьми». Від 1963 року перекладач саме з огляду на специфіку його щоденної професійної активності, а відповідно, і зважаючи на особливості фахової підготовки перекладачів, переклад визнається окремою та автономною професією [1].

Перекладацька компетенція складається з низки динамічних підкомпетенцій, кожна з яких має власний кластер компонентів, не всі з яких, як вважається, базуються на використанні обох мов – тобто є частиною неперекладацької комунікації. Окрім комунікативної компетенції як мовою оригіналу, так і мовою перекладу, досвідчені професійні перекладачі вирізняються екстралінгвістичними, психофізіологічними, інструментально-професійними, перекладними та стратегічними компетенціями.

Сучасна парадигма підготовки кваліфікованого перекладача, отже, повинна бути комплексною та враховувати широкий спектр знань, умінь і навичок, які потрібні перекладачу. До того ж проєкція в підготовці має йти не стільки на часовий ракурс теперішнього часу, як майбутнього. Мається на увазі вимога враховувати вже наявну систему технічних засобів для роботи перекладача в умовах XXI століття, а також стан розвитку штучного інтелекту, удосконалішання якого часто витісняє потребу звертатися до фахових перекладачів. За таких умов сучасні перекладачі потрапляють у ситуацію дедалі запеклішого змагання з плодами технологічного прогресу людства. Якість фахової університетської підготовки, відтак, повинна бути якіснішою, аби ствердити поки що аксіоматичну перевагу людини-спеціаліста над штучним розумом.

У такому контексті питання інноваційних технологій навчання майбутніх перекладачів є неабияк актуальним, адже почасти це питання резистентності й виживаності професії перекладача як такої. Надто якщо йдеться про практику письмового перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські дослідники вже роками звертають увагу на гостру потребу докорінного реформування системи професійної підготовки перекладачів в Україні [2, с. 91]. Зокрема, якщо проглянути конкурсні пропозиції українських ЗВО, скориставшись системою Vstup.osvita.ua, то легко помітити відсутність спеціальної фахової підготовки власне й суто для перекладачів. Тобто спеціальності «перекладач» в Україні немає. Натомість є 51 пропозиція вступу на загальну спеціальність 035 Філологія на освітні програми, котрі містять перекладацькі компоненти (наприклад, «Англійська мова (переклад включно)», «Англійська мова (переклад)», 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) тощо).

Заразом більш специфічною є освітня програма: «Англійська мова і друга іноземна мова: усний і письмовий переклад у бізнес-комунікації», яку на факультеті германської філології і перекладу забезпечує Київський національний лінгвістичний університет. На противагу цій ситуації в

зарубіжній системі підготовки перекладачів університетські навчальні програми передбачають максимально таргетовану перекладацьку підготовку. Ба більше, вона в найсучасніших вишах ще диференціюється за двома різними спеціальностями: «Письмовий перекладач» і «Усний перекладач». До того ж із жорсткішими умовами прийому на відділення усного перекладу, ніж на відділення письмового. Українські ЗВО досі випускають універсального спеціаліста, результатом чого є брак професіоналізму випускника через недостатню сформованість специфічних професійно важливих якостей, умінь і навичок [3, с. 35].

Дослідники звертають увагу на те, що процес перекладу (і, отже, підготовка майбутніх перекладачів) базується не лише на двомовній компетенції перекладача, але й на його/її здатності аналізувати зв'язки між вихідним і цільовим текстами, щоб створити переклад, який, з одного боку, максимально наближений до вихідного тексту, а з іншого відповідає всім необхідним лінгвістичним і культурним умовам спільноти цільової мови [4-6]. Крім того, перекладач повинен володіти спеціальними знаннями щодо предмета або галузі, охопленої самим вихідним текстом (наприклад, право, інформатика, біологія тощо). Управління інформацією, що обслуговує процес перекладу, отримує ефективну підтримку за допомогою електронних засобів. Машинний переклад (англ. *Machine Translation – MT*) і автоматизований переклад (англ. Computer-Aided Translation – CAT) надають цінну допомогу в забезпеченні узгодженні документів і їхніх подальших версій. Сучасні роботодавці віддають перевагу перекладачам із передовими навичками використання таких інструментів. Таким чином, підготовка перекладачів, які починають своє навчання загалом як майбутні фахівці, сфера діяльності котрих не пов'язана з інформатикою (англ. *Non Computer Science Subjects*), згодом усе одно має поєднувати навчання перекладу та його процесу з навчанням того, як у професії перекладача застосовувати спектр допоміжних інструментів, які щедро надаються в епоху цифровізації, а з часом тільки збагачуються [4; 5].

В іноземних публікаціях часто мусується тема того, що багато вишівських навчальних програм не пропонує системного підходу до розвитку інструментально-професійної компетентності (яка включає знання та навички, пов'язані з інструментами перекладацької професії та професією перекладача в цілому) [6; 7]. Недостатньо розвинена інструментально-професійна компетенція серйозно погіршує набуття компетенції перекладу, визнаної авторитетною PACTE Group центральною компетенцією, яка об'єднує всі інші. Також бракує розвитку стратегічної компетенції – здатності контролювати взаємодію між усіма іншими компетенціями для досягнення трансляційних цілей і здійснення адекватного перекладу. Інструментально-професійну компетенцію тому варто набувати та розвивати якомога раніше на будь-якій програмі підготовки перекладачів. Ця компетенція знову-таки

актуалізує потребу спеціального технологічно збагаченого засобами комп'ютерного й програмного забезпечення навчання для майбутніх перекладачів.

Ще однією актуалізованою в іноземних працях компетентністю, котра вимагає релевантного інноваційно-технологічного підходу до фахової підготовки перекладачів є компетентність перегляду перекладу (англ. *translation revision competence*). Вона ґрунтується на досвіді перекладу, міжособистісному ставленні та здатності обґрунтовувати текстові зміни [6, с. 1-19] задля досягнення так званого ментального перемикання. В останньому виданні свого довідника Б. Моссоп [7, с. 192] однією з головних проблем при перегляді чужого перекладу на предмет його якісних характеристик вбачає потребу уникнути невиправданих перекладацьких змін [8, с. 187].

Загалом у питаннях підготовки перекладачів відзначають розрив між переконаннями викладача щодо того, чого та як потрібно навчати, та практикою викладання (англ. *lack of correspondence between teacher beliefs and teaching practices*) [9, с. 233]. Відсутність відповідності пояснюється впливом контекстуальних факторів в аудиторному навчання та інших чинників, зокрема, індивідуальних відмінностей студентів, середовища в межах академічної групи, навчальних засобів, навчальних програм, політики взаємин серед колег та політики ЗВО щодо підготовки здобувачів. Прикладом цього може бути, скажімо, переконання викладача ЗВО у важливості інструментальної компетенції, однак її ігнорування на практиці, якщо інструменти CAT у ЗВО недоступні чи обмежені.

Для заповнення наявних прогалин у підготовці перекладачів та забезпечення формування релевантного для 21-го століття набору компетенцій перекладача дослідники пропонують такі інноваційні підходи, як технології подкастингу [10], проєктне навчання [11], використання новітніх освітніх платформ (напр., Sanako Connect) [12], технології соціально-психологічних тренінгів [13] та використання імерсивних технологій [14] тощо. Категоризація цих та інших технологічних підходів потребує посиленої дослідницької уваги.

Мета статті – дослідження спектру наявних інноваційних технологій навчання майбутніх перекладачів та окреслення особливостей їх застосування для фахової підготовки спеціалістів лінгвістичної ніші, здатних якісно забезпечувати широку парадигму перекладацьких запитів роботодавців епохи діджиталізації.

Виклад основного матеріалу. Отже, основні риси професійного перекладацького світу 21-го століття, такі як технологізація, глобалізація та інтегральний принцип співпраці, безсумнівно, підштовхують перекладачів вдосконалювати базовий набір перекладацьких компетенцій, а закладам вищої освіти, відповідно, програми й зміст фахової підготовки перекладачів, аби ті мали змогу почуватися впевнено на постійно мінливому та конкурентному

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(22) 2023

ринку перекладацьких послуг. Відповідно, актуалізувалася потреба формування різних підкомпетенцій (англ. *subcompetences*), таких як інструментальна компетентність, професіоналізм та етика (міжособистісна компетентність) і ревізійна компетентність. Алгоритм формування цих компетенцій вимагає оновлених технологій навчання у вишах. Зокрема, релевантними є електронне навчання, розширення практичного компоненту та міжособистісні тренінги співпраці є відповідними засобами для навчання перекладачів використовувати спеціальні інструменти й формувати потрібні навички для оптимізації процесу перекладу. Це окрім того, що вкрай гострою є потреба виокремити підготовку перекладачів в окрему спеціальність, ідеально – зі специфікацією щодо усного й письмового перекладу.

Що стосується електронного навчання, то концепції його все ще перебувають на стадії розроблення, оцінювання уроків електронного навчання самими студентами слугує підтримкою для досліджень у напрямку створення надійних концепцій електронного навчання. Електронне навчання є не лише засобом навчання, але має стати важливою дослідницькою сферою самої комп'ютерної лінгвістики (Computational Linguistics – CL). Активність у розробленні питань електронного навчання значно зросла під час ковідних карантинних заходів, а також на початку дії воєнного стану, коли навчання відбувалося винятково в дистанційному форматі й електронне навчання було єдиним способом організувати освітній процес. Зараз є небезпека того, що в аудиторіях, переважно досить обмежено обладнаних ІКТ, не буде змоги імплементувати нарощений за ці роки потенціал, а тому навчання перекладачів знову відхилиться в бік традиційних форм роботи на основі граматико-перекладацького методу взаємодії. Тому наразі актуалізувалася потреба обладнання аудиторій всіма потрібними комп'ютерними засобами та сучасним програмним забезпеченням. Важливим є зв'язок із потенційними роботодавцями (сферою бізнесу, вивчення їхніх запитів до роботи перекладача, його компетенцій та самого образу сучасного спеціаліста з перекладу), а також перекладацькими агентствами.

Загалом ми підтримуємо позицію австралійського дослідника Марка Орландо, який вбачає принципову роль викладача в розробці навчальної програми, різновидів діяльності та критеріїв оцінювання дисципліни, однак наголошує на меті того, аби на кінцевому етапі навчання викладач міг цим самим гарантувати власне «зникнення» [15]. Це означає ставити за домінанту статус студентів як суб'єктів навчання, а не об'єктів. Роль викладача полягає в тому, щоб розвивати автономію студентів так, аби наприкінці навчального процесу здобувачі набули самостійності, стали самомотивованими до здобуття нових знань і навичок й надалі більше не потребували свого викладача (тут виразною є проєкція на навчання впродовж життя як провідний меседж сучасного дискурсу про освіту як таку). Метою будь-якого процесу навчання в такому разі є поступова «символічна смерть» учителя та

народження й емансипація незалежної особистості здобувача вищої освіти та спеціаліста у своїй царині професійної діяльності. Для того, аби цю установку виконати, і сам викладач має бути вправним і технічно підкованим перекладачем-практиком.

Так, машинний і автоматизований переклади набувають дедалі більшого значення для роботи сучасних професійних перекладачів. Спілкування між перекладачем і клієнтом та оброблення даних переважно здійснюється в електронному вигляді. Тоді управління інформацією (ще одне критично важливе для перекладача вміння, котре передбачає збір і управління інформацією з одного або кількох джерел і розповсюдження цієї інформації одній або більше аудиторіям; управління означає організацію та контроль за структурою, обробкою та доставкою інформації) допомагає класифікувати та впорядковувати величезну кількість даних, доступних для здійснення перекладу. Дедалі більша потреба в перекладених текстах в Україні на тлі євроінтеграції змушує перекладачів щораз більше витрачати часу на роботу. Використання спеціальних програмно-технічних інструментів допомагає ефективніше керувати часом і ресурсами. Бази даних можуть показати, наприклад, скільки сегментів нового вихідного тексту може бути перекладено автоматично, допомогти перекладачеві оцінити час на роботу.

Крім того, у багатьох випадках переклад типових текстів, таких як інструкції з використання, посібники користувача та супровідна документація продукту, в ідеалі вимагає якраз поєднання машинного чи автоматизованого перекладу з перекладом людиною: повторювані частини наступних текстів обробляються в електронному вигляді за допомогою перекладу на основі зразків, тоді як людина-перекладач зосереджується на нових частинах тексту, для яких у базі даних немає відповідних зразків перекладу. Особливо у випадку дуже великих текстів, саме машинний і автоматизований переклади здатні гарантувати термінологічну й формальну узгодженість як щодо оригінального тексту, так і щодо текстів, які обробляються різними перекладачами. Бази даних, створені в процесі такої роботи, допомагають покращити типи машинного перекладу на основі вибірок, які вже успішно реалізовані в системах автоматизованого перекладу, де сегменти вихідного тексту зіставляються з наявними перекладами в базі даних. Оскільки переклад на основі зразків тісно пов’язаний із досвідом перекладачів, які постійно доповнюють і регулярно переглядають бази даних, ці системи використовують лише повністю точні, високоякісні збережені одиниці перекладу. Це водночас пояснює надійність їхньої роботи. Промислові роботодавці вже давно усвідомлюють необхідність використання інструментів машинного й автоматизованого перекладу в повсякденній роботі своїх перекладацьких служб. Наполегливо рекомендується закладам підготовки перекладачів не ігнорувати такі запити роботодавців та інтегрувати відповідні методи навчання у свої навчальні програми. Інструменти MT/CAT уже

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(22) 2023

викладаються як окремі модулі в більшості навчальних закладів Європи й Америки. На нашу думку, лише в поєднанні навчанням самого перекладу (у формі проблемного чи проблемно-орієнтованого навчання з опанування мов) та спеціально таргетованого опанування MT/CAT студенти можуть бути належно підготовлені до майбутньої професійної діяльності.

Дотичним методом у такому разі буде редагування текстів, перекладених машинно чи автоматизовано. Надто якщо брати для навчальних цілей перекладачі, доступні для широкого загалу (на кшталт Google Translate). У такому контексті актуалізується метод перекладацьких трансформацій. Автоматизований переклад не забезпечує дотримання контекстуального значення лексем, не гарантує цілісності перекладеного тексту та не враховує під час здійснення перекладацьких операцій стилістичних особливостей тексту, а від того й стилістично зумовлених значень слів. Отож, навіть зі урахуванням того, що великий обсяг перекладацької роботи для пересічного користувача та повсякденного вжитку може виконуватися за допомогою спеціального програмного забезпечення, яке до того ж постійно вдосконалюється, не зникає потреба в якісному професійному письмовому перекладі текстів різних стилів. Принцип перекладацьких трансформацій базується на імперативі про те, що точний переклад є тотожним до дослівного перекладому. Точність перекладу не виключає адаптації перекладеного тексту в такий спосіб, аби форма, атмосфера та глибший зміст твору відчувалися носіями іншої мови, на яку було здійснено переклад оригіналу [1, 1963]. Через цю важливу ремарку легітимізується потреба в перекладацьких трансформаціях як неодмінній умові досягнення якісного достовірного перекладу (англ. *faithful translation*).

Дотичною тут стане також технологія «інтегрований щоденник перекладача» (англ. *the integrated translator's diary*) – звіт про стратегії студента для виконання конкретного перекладацького завдання. Зважаючи на те, що з будь-яким текстом перекладачі майже завжди потрапляють у «дилему буквальність проти адаптації» (переклад має бути якомога дослівнішим, але не буквальним, і настільки вільним, наскільки це необхідно), доводиться вдаватись до різних стратегій перекладу в межах одного тексту. Коли здобувач вирішує, наприклад, одомашнити (використати тенденцію до мовного пуризму) або ж інтернаціоналізувати термін (використовуючи принцип транслітерації), пропустити або вставити фразу чи ремарку, змінити синтаксис речення з виправданої причини. Єдиний спосіб дізнатися, чи доречні стратегії, обрані майбутніми перекладачами, – це дати їм можливість обґрунтувати свій вибір. Щоденник допомагає студентам усвідомити, що переклад не є автоматичною роботою, а в процесі його реалізації задіяні різні етапи, окрім суто лінгвістичних (глибокий аналіз тексту, дослідження, культурна обізнаність, вичитування, редагування тощо). На основі чернеток, створених під час процесу перекладу, щоденник детально описує різні проблеми, які

виникли, і узагальнює ухвалені рішення. Чернетки додаються до щоденника, а зміни, внесені від однієї чернетки до іншої за допомогою функції «коментар» у документі Word, коментуються студентом і можуть легко відслідковуватися та переглядатися оцінювачем (викладачем). У щоденнику студентів просять надати інформацію про текст, переклад якого вони виконали, навести знайдені паралельні тексти, довести їх актуальність, обґрунтувати свій підхід та стратегію виконання перекладу. Вони також можуть поміркувати про теорії перекладу та пояснити, чи допомогли вони їм зробити практичний вибір. Від однієї чернетки до іншої вони також мають можливість показати, як вони перевіряли або переглядали свій переклад. Безсумнівно, щоденник робить процес навчання перекладачів більш осмисленим, виваженим та результативним. Завдяки цьому формувальному підходу вони краще розуміють, чому вони повинні вивчати теорії перекладу та як теорії можуть допомогти їм у процесі перекладу. Модель щоденника при цьому є абсолютно вільною. Це радше особистий запис одного конкретного тексту в певний час свого навчання. Викладачам щоденник дає змогу краще пізнати своїх студентів і знаходити адекватні стратегії навчання та виправлення. Це трифазний педагогічний інструмент. Спочатку студенти пишуть і здають свої щоденники з перекладом. Далі викладач читає, аналізує та підсумовує їх. На третьому етапі викладач представляє резюме академічної групи та відкриває обговорення. Зрозуміло, що педагогічна ефективність такої технології залежить від реалізації всіх етапів, навіть якщо це збільшує навантаження на студентів і викладачів.

Висновки. Отже, потужний розвиток сучасної індустрії перекладу значною мірою зумовлений використанням новітніх інструментів і технологій, які переважно базуються на особливостях пришвидшеного обігу інформації різними мовами та збільшення обсягів самої інформації в обігові. Розроблення спеціалізованого програмного забезпечення дало змогу значно підвищити ефективність та якість роботи не лише перекладачів, а й бюро перекладів, які почали використовувати їх як основний інструментарій. По-перше, це стало можливим завдяки оптимізації технологічних процесів, які лежать в основі реалізації окремих перекладацьких проєктів; ефективному використанню термінологічних ресурсів, організованих таким чином, щоб вони не тільки впливали на швидкість процесу перекладу, а й забезпечували його високу якість; впровадженню нових підходів до організації роботи команди спеціалістів, залучених до роботи над перекладацькими проєктами, на основі колективного доступу всіх учасників до термінологічних ресурсів, інтерактивної взаємодії між собою керівників, перекладачів та редакторів для розподілу завдань та їхнього виконання. Досягнення цих переваг завдяки використанню сучасних інструментів у процесі здійснення перекладацької діяльності можливе лише через належну підготовку спеціалістів для ефективного використання цих новітніх перекладацьких знарядь.

Подальші дослідження з теми доцільно організувати у звуженому емпіричному ракурсі. Наприклад, дослідивши особливості та ефективність використання технології «інтегрований щоденник перекладача».

Література:

1. International Federation of Translators (IFT). Translator's Charter. 1963. URL: https://fit-ift.org/translators-charter/ (дата звернення: 22.01.2022)

2. Мукатаєва Я. В. Підготовка перекладачів в умовах інтеграції України в загальноєвропейський освітній простір. *Наукові праці. Серія «Педагогіка». Миколаїв: ЧНУ імені Петра Могили*. 2018. Том 313. Випуск 301. С. 91–94.

3. Олексієнко Л. А. Проблеми змісту професійної підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти України та можливі шляхи їх розв'язання. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2019. № 3. Р. 33–38.

4. Tarasenko R. O., Amelina S. M., Azaryan A. A. Improving the content of training future translators in the aspect of studying modern CAT tools. *CTE Workshop Proceedings*. 2020. Vol. 7. P. 360–375.

5. Jekat S. J., Massey G. The puzzle of translation skills: towards an Integration of e-learning and special concepts of computational linguistics into the training of future translators. *Linguistik online*. 2003. Vol. 5. № 17. P. 41–55.

6. Robert I. S., Remael A., Ureel J. J. Towards a model of translation revision competence. *The Interpreter and Translator Trainer*. 2017. Vol. 11. № 1. P. 1–19.

7. Mossop B. Revising and Editing for Translators. 3rd ed. New York : Routledge, 2014. 254 p.

8. Konttinen K., Salmi L., Koponen M. Revision and post-editing competences in translator education. *Translation Revision and Post-Editing*. Abingdon-on-Thames : Routledge, 2020. P. 187–202.

9. Wu D., Zhang L. J., Wei L. Developing translator competence: understanding trainers' beliefs and training practices. *The Interpreter and Translator Trainer*. 2019. Vol. 13. № 3. P. 233–254.

10. Ковтун О. В., Гармаш Т. А., Хайдарі Н. І. Потенціал технології подкастинг у формуванні іншомовної компетентності майбутніх перекладачів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр.* 2020. № 16. С. 60–68.

11. Василюк В. М. Системно-діяльнісний підхід до формування дослідницької компетентності майбутніх перекладачів засобами проєктного навчання. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. 2022. Vol. 1. P. 102–108.

12. Янишин О. К., Гема А. В. Міжнародний досвід використання навчальної платформи SANAKO для професійної підготовки перекладачів. *The XV International Science Conference «Trends in the development of science and practice», December 27–29, Madrid, Spain*. 2022. 436 p. P. 237.

13. Пилипчук М. Л. (2022). Соціально-психологічний тренінг як технологія розвитку комунікативних здібностей майбутніх перекладачів. *The 10 th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects" (May 4-6, 2022) CPN Publishing Group*, Tokyo, Japan. 2022. 624 p. P. 363.

14. Сороко Н., Гаєвська О. Використання імерсивних технологій для підготовки майбутніх перекладачів східних мов. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. № 1. С. 287–298.

15. Orlando M. Evaluation of Translations in the Training of Professional Translators. *The Interpreter and Translator Trainer*. 2011. Vol. 5. № 2. P. 293–308.

References:

1. International Federation of Translators (IFT). (1963). Translator's Charter. Retrieved from: https://fit-ift.org/translators-charter/

2. Mukatayeva Ya. V. (2018). Pidhotovka perekladachiv v umovakh intehratsiyi Ukrayiny v zahal′noyevropeys′kyy osvitniy prostir [Training of translators in the conditions of Ukraine's integration into the pan-European educational space]. *Naukovi pratsi. Seriya «Pedahohika». Mykolayiv : CHNU imeni Petra Mohyly - Scientific works. "Pedagogy" series. Mykolaiv: Petro Mohyla National University, 313*(301), 91–94. [in Ukrainian].

3. Oleksiyenko, L. A. (2019). Problemy zmistu profesiynoyi pidhotovky maybutnikh perekladachiv u zakladakh vyshchoyi osvity Ukrayiny ta mozhlyvi shlyakhy yikh rozv″yazannya [Problems of the content of professional training of future translators in higher education institutions of Ukraine and possible ways to solve them]. *Visnyk Kremenchuts'koho natsional'noho universytetu imeni Mykhayla Ostrohrads'koho – Bulletin of Mykhailo Ostrogradsky Kremenchug National University, 3*, 33–38. [in Ukrainian].

4. Tarasenko, R. O., Amelina, S. M., & Azaryan, A. A. (2020). Improving the content of training future translators in the aspect of studying modern CAT tools. *CTE Workshop Proceedings, 7*, 360–375. https://doi.org/10.55056/cte.365

5. Jekat, S. J., & Massey, G. (2003). The puzzle of translation skills: towards an Integration of e-learning and special concepts of computational linguistics into the training of future translators. *Linguistik online, 5*(17), 41–55.

6. Robert, I. S., Remael, A., & Ureel, J. J. (2017). Towards a model of translation revision competence. *The Interpreter and Translator Trainer, 11*(1), 1–19.

7. Mossop, B. (2014). Revising and Editing for Translators. 3rd ed. New York: Routledge.

8. Konttinen, K., Salmi, L., & Koponen, M. (2020). Revision and post-editing competences in translator education. In *Translation Revision and Post-Editing* (pp. 187–202). Routledge.

9. Wu, D., Zhang, L. J., & Wei, L. (2019). Developing translator competence: understanding trainers' beliefs and training practices. *The Interpreter and Translator Trainer, 13*(3), 233–254.

10. Kovtun, O. V., Harmash, T. A., & Khaydari, N. I. (2020). Potentsial tekhnolohiyi podkastynh u formuvanni inshomovnoyi kompetentnosti maybutnikh perekladachiv [The potential of podcasting technology in the formation of foreign language competence of future translators]. *Visnyk Natsional'noho aviatsiynoho universytetu. Seriya : Pedahohika. Psykholohiya : zb. nauk. pr. - Bulletin of the National Aviation University. Series: Pedagogy. Psychology, 16*, 60–68. [in Ukrainian].

11.Vasylyuk, V. M. (2022). Systemno-diyal′nisnyy pidkhid do formuvannya doslidnyts′koyi kompetentnosti maybutnikh perekladachiv zasobamy proyektnoho navchannya [A system-activity approach to the formation of research competence of future translators by means of project training]. *Visnyk Universytetu imeni Al'freda Nobelya. Seriya: Pedahohika i psykholohiya – Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Pedagogy and psychology, 1*, 102–108. [in Ukrainian].

12. Yanyshyn, O. K., & Hema, A. V. (2022). Mizhnarodnyy dosvid vykorystannya navchal′noyi platformy SANAKO dlya profesiynoyi pidhotovky perekladachiv [International experience of using the SANAKO educational platform for professional training of translators]. *The XV International Science Conference «Trends in the development of science and practice»*, December 27–29, Madrid, Spain. 436 p. (p. 237). [in Ukrainian].

13. Pylypchuk, M. L. (2022). Sotsial′no-psykholohichnyy treninh yak tekhnolohiya rozvytku komunikatyvnykh zdibnostey maybutnikh perekladachiv [Socio-psychological training as a technology for developing communicative abilities of future translators]. *The 10th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects" (May 4-6, 2022) CPN Publishing Group*, Tokyo, Japan. 624 p. (p. 363). [in Ukrainian].